

Особливості розвитку системи бібліотечно-інформаційних установ для забезпечення наукової діяльності. Одним із пріоритетних напрямів зміцнення науково-технічного потенціалу НАН України є бібліотечно-інформаційна діяльність, спрямована на формування, взаємовикористання, збереження документно-інформаційних ресурсів як бази наукових досліджень, наукове, аналітичне, бібліографічне опрацювання інформації, створення корпоративних електронних інформаційних ресурсів і забезпечення використання світового потоку інформації. Цей напрям суспільної діяльності має істотне соціокультурне значення, сприяє постійному й необхідному оновленню інформаційного ресурсу в системі інформаційних обмінів соціальної структури, є базою інноваційного розвитку. Удосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності в Національній академії наук України відбувається за трьома основними напрямками: накопичення універсального багатovidового інформаційного ресурсу; упровадження електронних інформаційних технологій; удосконалення інформаційного мультисервісу.

Реалізацію цих завдань здійснює бібліотечно-інформаційна система НАН України (БІС) – сукупність бібліотек і бібліотечно-інформаційних підрозділів науково-дослідних установ (НДУ).

Останнім часом у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій у роботі наукових бібліотек з'явилися принципово нові можливості. Упроваджені комп'ютерні технології створили передумови для докорінних змін у традиційних підходах до процесів інформаційно-бібліотечного забезпечення науки, розвитку нових видів сервісу, виконання науковими бібліотеками додаткових функцій, пов'язаних із цілеспрямованим інформаційним обслуговуванням працівників наукової сфери.

Відповідно до актуальних потреб вітчизняної науки, бібліотеки науково-дослідних установ змінюють пріоритети в підходах до вибору інформаційних джерел, удосконалюють технології акумуляції суспільно значущої інформації, намагаються якомога ширше надавати користувачам доступ до онлайн-ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, гармонійно поєднують традиційні та електронні документи, стають навігаторами й посередниками в сучасній системі комунікації. Дослідження організаційних, структурно-функціональних, технологічних, кадрових змін, які відбуваються в бібліотечно-інформаційній системі НАН України впродовж останніх десятиліть, дало змогу розробити нову концептуальну модель комплексного науково-інформаційного центру на базі бібліотеки НДУ, діяльність якого відповідатиме завданням інноваційного розвитку вітчизняної науки.

Історико-ретроспективний погляд на конкретні факти підтверджує, що визначальним напрямом розвитку бібліотечно-інформаційної системи з моменту виникнення НДУ Української академії наук і бібліотек в їхній структурі у 20-х роках ХХ ст. і до нашого часу є інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів як невід'ємної складової національних інформаційних ресурсів. Такий підхід дає змогу визначити основні закономірності еволюції важливої складової вітчизняного соціокультурного процесу, його особливості, своєрідність, що набуває особливого значення на етапі істотного посилення глобалізаційних впливів. Варто зазначити, що для бібліотек НДУ НАН України впродовж усієї діяльності були притаманні характерні риси, обумовлені суспільним призначенням, сферою діяльності, складом користувачів, специфікою фондів, зокрема:

- тісний зв'язок з історією вітчизняної науки;
- трансформація діяльності щодо розвитку й реструктуризації науки;
- особливості інформаційних запитів основного контингенту користувачів – наукових працівників;
- участь у формуванні єдиного документного фонду НАН України, у якому вузькоспеціальні документні зібрання установ повноцінно функціонували лише у взаємодії з універсальним фондом НБУВ;
- орієнтація комплектування на тематику досліджень НДУ;
- перевага в складі фонду наукових видань, великих масивів зарубіжної літератури; високі показники її використання;
- пріоритетність інформаційної та інформаційно-аналітичної функцій у діяльності, що обумовлено специфікою завдань і потребами основного контингенту користувачів;
- постійне оновлення бібліотечно-інформаційних технологій відповідно до еволюції методик наукової діяльності;
- забезпечення освітнього і фахового рівня працівників, що відповідає особливостям основної аудиторії користувачів – наукових працівників.

Таким чином, становлення мережі бібліотек НАН України невіддільне від організації і розвитку системи науково-дослідних установ Української академії наук¹.

<...> Складовою сучасної системи бібліотечно-інформаційного забезпечення наукових досліджень НАН України є бібліотеки й бібліотечно-інформаційні підрозділи, створені на базі бібліотек НДУ. Разом із двома науково-методичними центрами – НБУВ і ЛННБ ім. В. Стефаніка –

¹ 1918 р. – засновано Українську академію наук (УАН) у Києві, 1921–1936 рр. – Всеукраїнська академія наук (ВУАН), 1936–1991 рр. – АН УРСР, 1991–1993 рр. – АН України, з 1993 р. – НАН України.

бібліотечно-інформаційна мережа НАН України нараховує на початок 2012 р. 105 бібліотек². Діяльність НБУВ як науково-інформаційного й науково-методичного центру висвітлено в ряді публікацій, зокрема в розділі колективної монографії «Електронні інформаційні ресурси у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства» (К., 2011)³. Науково-дослідний, науково-інформаційний і науково-методичний напрями діяльності ЛННБ ім. В. Стефаника висвітлюються в збірнику наукових праць «Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника», який з 1992 р. видає бібліотека.

Бібліотеки НДУ згідно з Положенням про бібліотеку науково-дослідної установи НАН України, затвердженим рішенням Інформаційно-бібліотечної ради НАН України від 22.11.2006 р.⁴, функціонують як науково-інформаційні підрозділи, що здійснюють бібліотечно-інформаційний супровід основної діяльності наукової установи, беруть участь у виконанні планових наукових тем НДУ й дослідженнях НБУВ як науково-дослідного й науково-методичного центру бібліотечно-інформаційної системи НАН України. Характерною особливістю діяльності бібліотек НДУ на сучасному етапі є взаємодія з іншими підрозділами установи, включеними в науково-дослідний і науково-інформаційний процес, залучення наукових співробітників як експертів і консультантів до формування документних ресурсів на всіх видах носіїв інформації, їхнього бібліографічного, реферативного, науково-аналітичного опрацювання, створення довідково-пошукового апарату, власних і корпоративних електронних інформаційних ресурсів і продуктів. Бібліотечно-інформаційні підрозділи НДУ тісно співпрацюють з іншими науковими, бібліотечними та інформаційними установами, вітчизняними, зарубіжними й міжнародними організаціями.

² Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2011 році: інформаційно-аналітичний огляд / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; авт.: А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, Г. І. Солоїденко; відп. ред. А. А. Свобода, Г. І. Солоїденко. – К., 2012. – Вип. 17. – 215 с.

³ Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як загальнодержавний науково-інформаційний центр // Електронні інформаційні ресурси у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горovий та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – С. 28–51; Кулаковська Т. Л. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського як науково-дослідна установа: основні напрями діяльності // Вісн. Львів. у-ту. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології: зб. наук. пр. Вип. 5. – Л., 2010. – С. 165–172.

⁴ Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України: зб. док. і матеріалів. Вип. 4 / уклад.: Т. Л. Кулаковська, А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, Г. І. Солоїденко. – К., 2006. – 153 с.

Основними завданнями бібліотеки або бібліотечно-інформаційного підрозділу, створеного на її базі, як науково-інформаційного відділу установи визначено:

- науково-інформаційне забезпечення науково-дослідної діяльності НДУ, сприяння інтеграції науки, освіти і виробництва, підготовці наукових кадрів, підвищенню рівня інформаційної культури користувачів бібліотеки;
- формування документно-інформаційних ресурсів, враховуючи використання світових ресурсів наукових електронних документів відповідно до профілю наукової роботи НДУ;
- бібліотечно-інформаційне й довідково-бібліографічне обслуговування користувачів, розширення асортименту бібліотечних послуг на основі впровадження сучасних бібліотечних та інформаційних технологій;
- участь у наукових дослідженнях у сфері науково-інформаційної і бібліотечної діяльності, проектах і програмах з упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, корпоративних проектах зі створення і використання електронних наукових ресурсів.

Отже, головною типологічною ознакою бібліотек НДУ є їх орієнтація на забезпечення інформаційних потреб наукових колективів, що визначаються тематикою науково-дослідних робіт установ. Основними напрямками діяльності цих бібліотек є формування профільних документних ресурсів, забезпечення їх взаємовикористання і збереження; науково-аналітичне й бібліографічне опрацювання інформації, участь у створенні корпоративних електронних інформаційних ресурсів тощо. Характерними ознаками бібліотечно-інформаційного й довідково-бібліографічного забезпечення розвитку наукових досліджень є урізноманітнення форм розкриття власних документних зібрань, надання доступу до світових наукових інформаційних ресурсів, використання на корпоративних засадах інформаційних ресурсів бібліотек регіону, створення бібліографічних, тематичних і фактографічних БД. З метою популяризації результатів науково-дослідної і науково-інформаційної діяльності установ бібліотеки НДУ готують бібліографічні та інформаційно-аналітичні матеріали й поширюють їх за допомогою веб-сайтів установ і електронної пошти. Співробітники бібліотек активно ведуть науково-дослідну роботу, займаються удосконаленням технологій інформаційного й бібліографічного супроводу, підтримкою професійних зв'язків у міжнародному бібліотечному співробітництві (*Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства / Ю. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.*) ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – С. 161–163, 179–180).